

กระบวนการพัฒนากองทุนหมู่บ้านเป็นสถาบันการเงินชุมชน

The Development of the Village Fund to Community Financial Institution

จूरิวาลัย ภัคดีวุฒิ¹

Jureewan Pakdeewut¹

บทคัดย่อ

การวิจัยมีวัตถุประสงค์มุ่งที่จะศึกษากระบวนการพัฒนากองทุนหมู่บ้านเป็นสถาบันการเงินชุมชนที่มีคุณภาพของกองทุนหมู่บ้านในจังหวัดร้อยเอ็ด เพื่อนำเสนอเป็นแนวทางในการพัฒนากองทุนหมู่บ้านและกองทุนในชุมชนให้เข้มแข็งและยั่งยืนต่อไป การวิจัยใช้กระบวนการวิจัยเชิงคุณภาพ และการวิจัยเชิงปริมาณ การวิจัยเชิงคุณภาพใช้แบบสัมภาษณ์เจาะลึกแบบกึ่งโครงสร้าง สัมภาษณ์ผู้บริหารสถาบันการเงินชุมชนต้นแบบและหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง ส่วนการวิจัยเชิงปริมาณใช้แบบสอบถามปลายปิดเก็บข้อมูลกลุ่มตัวอย่างผู้บริหารและสมาชิกกองทุนหมู่บ้านในจังหวัดร้อยเอ็ดจำนวน 372 กองทุน ผลการวิจัยปรากฏว่า กระบวนการพัฒนากองทุนหมู่บ้านเป็นสถาบันการเงินชุมชนมี 2 รูปแบบ คือ 1) สถาบันการเงินชุมชนนำร่อง เป็นสถาบันการเงินชุมชนที่เกิดจากกองทุนหมู่บ้านแล้วเปิดดำเนินงานในลักษณะของสถาบันการเงินชุมชน ให้บริการทางการเงินคล้ายธนาคารพาณิชย์ 2) สถาบันการเงินชุมชนต้นแบบ ซึ่งเป็นการยกระดับกองทุนหมู่บ้านที่ผ่านเกณฑ์ของสำนักงานกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ (สทบ.) เปิดให้บริการทางการเงินเพิ่มเติมจากบริการของกองทุนหมู่บ้าน

คำสำคัญ: กองทุนหมู่บ้าน , สถาบันการเงินชุมชน, การพัฒนา , กระบวนการ

Abstract

This research aimed to study the upgrade of a village fund to a community financial institution in Changwat Roi Et. The research also studied an appropriate approach that could be used to establish a community financial institution. The specific purpose of the study was to develop guidelines for setting up a village fund or a community fund. This research was qualitative and quantitative. In the qualitative sense, a semi-structure in-depth interview was applied. This instrument was used to interview a target group, namely, model community financial institution administrators and related government sector personnel. In the quantitative sense, a questionnaire was used. The data were collected from an administrator and members of village funds in Changwat Roi Et

¹ นักศึกษาระดับปริญญาเอก, หลักสูตรพัฒนบูรณาการศาสตร์ คณะบริหารศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี

¹ Student, Philosophy Program in Integral Development Studies, Faculty of Management Science, Ubon Ratchathani University

where there are a total of 372 funds. Content analysis was used to analyze the qualitative data, and descriptive statistics were used to analyze the quantitative data. The results revealed that there were 2 models of community financial institution operations. In the first model, a community financial institution was set up from a former village fund and provided financial services like a commercial bank. In the second model, a community financial institution was upgraded from a common village fund, which was selected from National Village Fund and Urban Community Office, to a fund that performed additional financial services that were apart from the regular village fund services.

Keywords: Village Fund, Community Financial Institution, Process, Development

บทนำ

กองทุนหมู่บ้านเป็นกองทุนที่มีการจัดตั้งขึ้นตามนโยบายของรัฐบาลที่ให้มีการจัดตั้งกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองเมื่อปี พ.ศ. 2544 มีการจัดสรรเงินทุนให้แก่หมู่บ้านแต่ละแห่ง หมู่บ้านละ 1 ล้านบาท รวม 70,865 หมู่บ้าน และชุมชนเมืองประมาณ 4,000 ชุมชน (สำนักงานคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ , 2553) มีวัตถุประสงค์เพื่อให้เป็นแหล่งเงินทุนหมุนเวียนในชุมชนที่เข้าถึงได้ง่าย เพื่อการลงทุน พัฒนาอาชีพ สร้างงาน สร้างรายได้ และลดรายจ่าย ส่งเสริมและพัฒนาไปสู่การสร้างสวัสดิภาพ สวัสดิการ หรือประโยชน์ส่วนรวม ให้แก่ประชาชนในหมู่บ้านหรือชุมชนเมือง ด้วยการบริหารจัดการของคนในชุมชน แผนการพัฒนากองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง กำหนดกระบวนการขับเคลื่อนกองทุนหมู่บ้านไว้ 3 ระยะ (นิศมา คำอินทร์ และคณะ, 2550 : 57) คือ ระยะที่ 1 (ปี พ.ศ.2544) การจัดตั้งกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ ระยะที่ 2 (ปี พ.ศ.2544 – 2545) เป็นระยะมุ่งเน้นเพื่อก่อเกิดกระบวนการเรียนรู้ การพัฒนาองค์ความรู้ให้แก่คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง อย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน ระยะที่ 3 (พ.ศ. 2546 – 2547) เป็นการสร้างความเข้มแข็งของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง โดยการจัดการเรียนรู้เพื่อแลกเปลี่ยนประสบการณ์ระหว่างชุมชนในลักษณะ

เครือข่ายและเพิ่มขีดความสามารถของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองเพื่อยกระดับเป็นธนาคารชุมชนหรือสถาบันการเงินชุมชนได้ต่อไป

การพัฒนากองทุนหมู่บ้านขึ้นเป็นสถาบันการเงินชุมชน (Community Finance Institution) มีความมุ่งหวังที่จะยกระดับการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านให้เป็นองค์กรทางการเงินที่จะช่วยพัฒนาระบบการบริหารจัดการเงินทุนภายในชุมชนให้มีมาตรฐาน มีคุณภาพ เป็นรากฐานของการสร้างเศรษฐกิจชุมชนให้มีความเข้มแข็งยิ่งขึ้น อย่างไรก็ตามการดำเนินการตามนโยบายยังมีปัญหาและอุปสรรคบางประการ ซึ่งคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง (กทพ.) รายงานต่อที่ประชุมคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ 27 เมษายน 2553 ปรากฏว่าโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองประสบปัญหาในการดำเนินงานคือ (1) กองทุนไม่สามารถจดทะเบียนเป็นนิติบุคคลได้หรือประสบปัญหาการบริหารจัดการ ประมาณ 5,000 กองทุนเนื่องจากปัญหาเงินขาดบัญชี และหนี้ค้างชำระเป็นต้น (2) สภาพพื้นที่ไม่เอื้ออำนวยต่อการเข้าไปให้การสนับสนุนของเจ้าหน้าที่ในการเพิ่มทุน ได้แก่ในพื้นที่ 4 จังหวัดชายแดนภาคใต้ พื้นที่เกาะซึ่งการคมนาคมยากลำบาก หมู่บ้านชายแดนและพื้นที่ห่างไกลใน 11 จังหวัด ได้แก่ แม่ฮ่องสอน เชียงใหม่ เชียงราย พะเยา น่าน ตาก สตูล ตรัง กระบี่ พังงา และสุราษฎร์ธานี นอกจากนี้ในทางปฏิบัติยังไม่มี ความชัดเจนในเรื่องผู้รับผิดชอบการอนุมัติ

เงินและการติดตามหนี้ค้างชำระ ทำให้มีปัญหาในเรื่องการจดทะเบียนนิติบุคคล ซึ่งหน่วยงานรับผิดชอบโครงการจะต้องเร่งดำเนินการแก้ไขปัญหาดังกล่าวและปรับปรุงกลไกการบริหารจัดการกองทุน เพื่อให้การดำเนินโครงการสามารถเป็นแหล่งเงินในการสร้างอาชีพให้แก่ประชาชนในพื้นที่โครงการได้อย่างยั่งยืนต่อไป

แผนการขับเคลื่อนกองทุนหมู่บ้านเพื่อเป็นสถาบันการเงินชุมชน ดำเนินการโดยสำนักงานกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ (สทพ.) ในระยะแรกมีการคัดเลือกกองทุนหมู่บ้านที่มีผลประกอบการดี ผ่านการจดทะเบียนเป็นนิติบุคคลให้ส่งผู้บริหารเข้ารับการอบรมความรู้ในการดำเนินงานในลักษณะของสถาบันการเงินชุมชนโดยมีการคัดเลือกให้ส่งตัวแทนอำเภอละ 2 กองทุน เมื่อผ่านการอบรมแล้วให้เปิดดำเนินงานสถาบันการเงินชุมชนได้ตามความสมัครใจ กองทุนหมู่บ้านในจังหวัดร้อยเอ็ด มีจำนวน 2,459 กองทุน ได้รับคัดเลือกให้เข้าร่วมการอบรมยกระดับเป็นสถาบันการเงินชุมชนจำนวน 40 กองทุน สามารถจัดตั้งเป็นสถาบันการเงินชุมชนได้จำนวน 6 แห่ง ในปี พ.ศ.2551 คิดเป็นสัดส่วนการจัดตั้งสถาบันการเงินชุมชนได้สำเร็จเพียงร้อยละ 2.6 ของจำนวนกองทุนที่เข้าสู่กระบวนการพัฒนาทั้งหมด ซึ่งข้อมูลดังกล่าวสะท้อนให้เห็นปัญหาบางประการในการพัฒนากองทุนหมู่บ้านเป็นสถาบันการเงินชุมชน

จากข้อมูลดังกล่าว ผู้วิจัยจึงได้ทำการศึกษา “กระบวนการพัฒนากองทุนหมู่บ้านเป็นสถาบันการเงินชุมชน” ซึ่งข้อค้นพบจะสามารถนำมาใช้เป็นข้อมูลประกอบแนวทางการพัฒนากองทุนหมู่บ้านให้เป็นสถาบันการเงินชุมชนที่มีความเข้มแข็ง เป็นรากฐานการพัฒนาทุนในชุมชนได้อย่างยั่งยืนต่อไป

วัตถุประสงค์

เพื่อศึกษากระบวนการพัฒนากองทุนหมู่บ้านเป็นสถาบันการเงินชุมชนที่มีคุณภาพ

วิธีการศึกษา

การวิจัยใช้กระบวนการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research Methodology) รวบรวมข้อมูลการบริหารจัดการสถาบันการเงินชุมชนจาก ผู้บริหารสถาบันการเงินชุมชนต้นแบบและเจ้าหน้าที่หน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องโดยใช้แบบสัมภาษณ์เชิงลึกกึ่งโครงสร้าง (Semi-structure in-depth interview) วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) และกระบวนการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research Methodology) ใช้แบบสอบถามรวบรวมข้อมูลความคิดเห็นในการพัฒนากองทุนหมู่บ้านเป็นสถาบันการเงินชุมชนจากกรรมการกองทุนหมู่บ้านและสมาชิกกองทุนหมู่บ้านในจังหวัดร้อยเอ็ด วิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistic) คือการหาค่าความถี่ (Frequency) และ ร้อยละ (Percentage)

ประชากร (Population) ศึกษาประชากร 5 กลุ่มซึ่งเป็นผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง (Stakeholders) กับกองทุนหมู่บ้าน ประกอบไปด้วย

กลุ่มที่ 1 ผู้บริหารกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ในจังหวัดร้อยเอ็ดจำนวน 2,459 กองทุน (ข้อมูลวันที่ 1 ธันวาคม 2553)

กลุ่มที่ 2 ผู้บริหารสถาบันการเงินในจังหวัดร้อยเอ็ดที่มีโครงการสถาบันการเงินชุมชนคือธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร ธนาคารออมสิน

กลุ่มที่ 3 ผู้บริหารสถาบันการเงินชุมชนต้นแบบ

กลุ่มที่ 4 สมาชิก ผู้ใช้บริการกองทุนหมู่บ้านในจังหวัดร้อยเอ็ดจำนวน 2,459 กองทุน

กลุ่มที่ 5 บุคลากรภาครัฐที่ทำงานเกี่ยวข้องกับการพัฒนากองทุนหมู่บ้านเป็นสถาบันการเงินชุมชน

กลุ่มตัวอย่าง

1. ผู้บริหารกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ในจังหวัดร้อยเอ็ด จำนวน 372 กองทุน (คำนวณขนาดโดยใช้สูตรของทาโรยามาเน)

เก็บข้อมูลกองทุนละ 1 คน รวบรวมรายชื่อโดยใช้ตารางเลขคู่

2. ผู้บริหารธนาคารพาณิชย์ในจังหวัดร้อยเอ็ดที่มีโครงการสถาบันการเงินชุมชน คือ ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธกส.) และ ธนาคารออมสิน

3. ผู้บริหารสถาบันการเงินชุมชนต้นแบบ จำนวน 8 แห่ง คือ

3.1 สถาบันการเงินชุมชนปากเกร็ดร่วมใจ 2 หมู่ 2 ตำบลปากเกร็ด อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี

3.2 สถาบันการเงินชุมชนบ้านเทอดไทย หมู่ 1 ตำบลเทอดไทย อำเภอแม่ฟ้าหลวง จังหวัดเชียงราย

3.3 สถาบันการเงินชุมชนบ้านบะเค หมู่ที่ 10 ตำบลโพธิ์ทอง อำเภอโพธิ์ทอง จังหวัดร้อยเอ็ด

3.4 สถาบันการเงินชุมชนบ้านกระจ่าย หมู่ที่ 16 ตำบลหนองหมื่นถ่าน อำเภออาจสามารถ จังหวัดร้อยเอ็ด

3.5 สถาบันการเงินชุมชนบ้านสว่างอารมณ์ หมู่ที่ 7 ตำบลน้ำใส อำเภอจตุรพักตรพิมาน จังหวัดร้อยเอ็ด

3.6 สถาบันการเงินชุมชนบ้านแหลมทรายทอง หมู่ที่ 9 ตำบลโพธิ์ทราย อำเภอโพธิ์ทราย จังหวัดร้อยเอ็ด

3.7 สถาบันการเงินชุมชนบ้านข่อย หมู่ที่ 2 ตำบลหนองหิน อำเภอเมืองสรวง จังหวัดร้อยเอ็ด

3.8 สถาบันการเงินชุมชนห้าแยกกกโพธิ์ หมู่ที่ 14 ตำบลเหนือเมือง อำเภอเมือง จังหวัดร้อยเอ็ด

กลุ่มที่ 4 สมาชิกผู้ใช้บริการกองทุนหมู่บ้านในจังหวัดร้อยเอ็ด จำนวน 372 (คำนวณขนาดโดยใช้สูตรของทาโรยามาเน) เก็บข้อมูล

กองทุนละ 1 คน รวบรวมรายชื่อโดยใช้ตารางเลขคู่กลุ่มที่ 5 บุคลากรภาครัฐที่ทำงานเกี่ยวข้องกับการพัฒนากองทุนหมู่บ้านเป็นสถาบันการเงินชุมชน คือ พัฒนาชุมชนจังหวัดร้อยเอ็ด และผู้บริหารสำนักงานกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองสาขา 4 (ร้อยเอ็ด)

ผลการศึกษา

สถาบันการเงินชุมชน หมายถึง องค์กรทางการเงินของชุมชนที่ตั้งขึ้นโดยกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองเพื่อให้บริการทางการเงินในลักษณะต่าง ๆ ตามความต้องการของคนในชุมชน และมีวัตถุประสงค์การดำเนินงานเพื่อเปิดโอกาสการเข้าถึงแหล่งทุนให้แก่คนในชุมชน รวมถึงการบริหารจัดการทุนในชุมชนให้นำไปสู่การพัฒนารายได้ และสวัสดิการให้แก่คนในชุมชน

ข้อมูลจากการตอบแบบสอบถามของกรรมการกองทุนหมู่บ้าน 372 คน และสมาชิกกองทุนหมู่บ้าน 372 คน ในประเด็นความต้องการบริการของสถาบันการเงินชุมชนปรากฏว่า ผู้ตอบแบบสอบถามซึ่งเป็นกรรมการกองทุนหมู่บ้านเลือกบริการให้กู้ยืมเงินเป็นอันดับหนึ่ง คิดเป็นร้อยละ 16.25 รองลงมาคือบริการรับฝากเงิน (ออมทรัพย์) คิดเป็นร้อยละ 16.04 กองทุนพัฒนาอาชีพร้อยละ 13.58 กองทุนกั๊ยืมฉุกเฉิน ร้อยละ 11.69 และกองทุนฌาปนกิจสงเคราะห์ ร้อยละ 11.28 ส่วนผู้ตอบแบบสอบถามซึ่งเป็นสมาชิกกองทุนหมู่บ้านเลือกบริการให้กู้ยืมเงินเป็นอันดับหนึ่ง คิดเป็นร้อยละ 18.21 รองลงมาคือบริการรับฝากเงิน (ออมทรัพย์) ร้อยละ 16.26 กองทุนกั๊ยืมฉุกเฉิน ร้อยละ 13.13 กองทุนพัฒนาอาชีพ ร้อยละ 12.54 และกองทุนฌาปนกิจสงเคราะห์ร้อยละ 11.47 ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ความต้องการในการบริการ ของสถาบันการเงินชุมชน

ลำดับที่	ความเห็นของกรรมการกองทุนหมู่บ้าน		ความเห็นของสมาชิกกองทุนหมู่บ้าน	
		ร้อยละ		ร้อยละ
1	ให้กู้ยืมเงิน	16.25	ให้กู้ยืมเงิน	18.21
2	รับฝากเงิน (ออมทรัพย์)	16.04	รับฝากเงิน (ออมทรัพย์)	16.26
3	กองทุนพัฒนาอาชีพ	13.58	กองทุนกู้ยืมฉุกเฉิน	13.13
4	กองทุนกู้ยืมฉุกเฉิน	11.69	กองทุนพัฒนาอาชีพ	12.54
5	กองทุนฌาปนกิจสงเคราะห์	11.28	กองทุนฌาปนกิจสงเคราะห์	11.47

ในประเด็นความเห็นต่อหลักการดำเนินงานของสถาบันการเงินชุมชน ผู้ตอบแบบสอบถามซึ่งเป็นกรรมการกองทุนหมู่บ้านเลือกหลักการดำเนินงานของสถาบันการเงินชุมชน คือเป็นแหล่งทุนหลักของชุมชน เป็นอันดับที่หนึ่ง คิดเป็นร้อยละ 12.74 อันดับที่สองคือการให้กู้ยืมดอกเบี้ยต่ำ คิดเป็นร้อยละ 12.57 รองลงมาคือ การสร้างความเข้มแข็งให้แก่ชุมชน พัฒนาอาชีพ ในชุมชน และพัฒนา

คุณภาพชีวิตคนในชุมชน ตามลำดับ ส่วนความคิดเห็นของสมาชิกกองทุนหมู่บ้านเลือก การเป็นแหล่งทุนหลักของชุมชน เป็นอันดับหนึ่ง คิดเป็นร้อยละ 16.83 อันดับที่สอง คือการให้กู้ยืมดอกเบี้ยต่ำ คิดเป็นร้อยละ 13.47 รองลงมาคือการสร้างความเข้มแข็งให้แก่ชุมชน การพัฒนาอาชีพในชุมชน และการเพิ่มระดับรายได้ให้แก่ครัวเรือน ตามลำดับ ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ความคิดเห็นต่อหลักในการดำเนินงานของสถาบันการเงินชุมชน

ลำดับที่	ความเห็นของกรรมการกองทุนหมู่บ้าน		ความเห็นของสมาชิกกองทุนหมู่บ้าน	
		ร้อยละ		ร้อยละ
1	เป็นแหล่งทุนหลักของชุมชน	12.74	เป็นแหล่งทุนหลักของชุมชน	16.83
2	การให้กู้ยืมดอกเบี้ยต่ำ	12.57	การให้กู้ยืมดอกเบี้ยต่ำ	13.47
3	สร้างความเข้มแข็งให้แก่ชุมชน	11.24	สร้างความเข้มแข็งให้แก่ชุมชน	10.43
4	พัฒนาอาชีพในชุมชน	10.72	พัฒนาอาชีพในชุมชน	9.66
5	พัฒนาคุณภาพชีวิตคนในชุมชน	9.13	เพิ่มระดับรายได้ให้แก่ครัวเรือน	8.83

การเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพโดยใช้แบบ สัมภาษณ์เชิงลึก สัมภาษณ์ผู้บริหารสถาบันการเงิน ชุมชนต้นแบบ จำนวน 8 แห่ง ปรากฏผลดังต่อไปนี้

1. กระบวนการพัฒนากองทุนหมู่บ้าน เป็นสถาบันการเงินชุมชน

การยกระดับกองทุนหมู่บ้านเป็นสถาบัน การเงินชุมชนมี 2 รูปแบบ คือ **สถาบันการเงิน ชุมชนนำร่อง** และ**สถาบันการเงินชุมชนต้นแบบ** โดย สถาบันการเงินชุมชนนำร่อง เกิดจาก กองทุน หมู่บ้านที่คิดว่าตนเองมีความพร้อม แล้วดำเนินการ ในลักษณะสถาบันการเงินไปก่อน เมื่อมีปัญหาจึง พิจารณากลับมาว่าจะเป็นสถาบันการเงินชุมชน ต่อไป หรือจะกลับมาดำเนินงานในลักษณะกองทุน หมู่บ้านเช่นเดิม ส่วน**สถาบันการเงินชุมชน ต้นแบบ** ต้องการผ่านกระบวนการคัดเลือกของ หน่วยงานภาครัฐ แล้วให้ส่งบุคลากรเข้าอบรมจึง ยกระดับเป็นสถาบันการเงินชุมชนต้นแบบ ซึ่ง กระบวนการพัฒนากองทุนหมู่บ้านเป็นสถาบันการ เงินชุมชนมีดังนี้

1.1 กระบวนการพัฒนากองทุน หมู่บ้านเป็นสถาบันการเงินชุมชนนำร่อง

กระบวนการพัฒนากองทุนหมู่บ้าน เป็นสถาบันการเงินชุมชนนำร่อง มีขั้นตอนดังนี้

(1) คนในชุมชนมีความต้องการ บริการทางการเงินที่ยังไม่มีองค์กรการเงินใดใน ชุมชนสามารถให้บริการได้ เช่น บริการรับฝากเงิน ถอนเงิน ให้สินเชื่อ การโอนเงิน การจัดสวัสดิการ ชุมชน กองทุนเพื่อความมั่นคงในชีวิต เป็นต้น

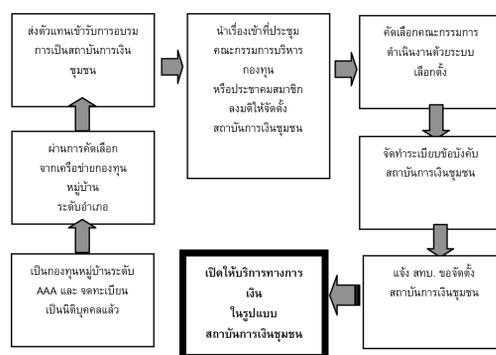
(2) คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน ศึกษาข้อมูลเพื่อทำความเข้าใจการดำเนินงาน ในลักษณะของสถาบันการเงินชุมชน ว่ามีความ เหมือน หรือแตกต่างจากกองทุนหมู่บ้านอย่างไร ต้องเตรียม ความพร้อมด้านใดบ้าง

(3) คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน นำเรื่องการจัดตั้งสถาบันการเงินชุมชนเข้าเสนอ ต่อที่ประชุมประชาคมสมาชิกเพื่อรับฟังความคิดเห็นและลงมติในการจัดตั้งสถาบันการเงินชุมชน

(4) ดำเนินการคัดเลือกกรรมการ สถาบันการเงินชุมชน โดยใช้กระบวนการเลือกตั้ง

(5) คณะกรรมการสถาบันการ เงินชุมชนที่ได้รับคัดเลือก จัดทำแผนดำเนินงาน สถาบันการเงินชุมชนโดยสามารถปรึกษาแนวทาง การดำเนินงานที่เหมาะสมได้จากธนาคารพาณิชย์ ที่เป็นผู้ดูแลกองทุนหมู่บ้าน คือธนาคารออมสิน และธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธ.ก.ส.) หรือธนาคารพาณิชย์อื่นๆ

(6) เปิดดำเนินงานในรูปแบบ สถาบันการเงินชุมชนนำร่องโดยให้บริการทางการเงินต่าง ๆ อาทิ การรับฝากเงิน ถอนเงิน ปล่อย สินเชื่อ จัดสวัสดิการให้แก่ชุมชน ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 กระบวนการพัฒนากองทุนหมู่บ้านเป็น สถาบันการเงินชุมชนนำร่อง

1.2 กระบวนการพัฒนากองทุน หมู่บ้านเป็นสถาบันการเงินชุมชนต้นแบบ

กระบวนการพัฒนากองทุนหมู่บ้าน เป็นสถาบันการเงินชุมชนต้นแบบมีดังนี้

(1) กองทุนหมู่บ้านมีการดำเนินงานที่ประสบความสำเร็จ มีผลดำเนินงานผ่านการ ประเมินอยู่ในระดับดี (AAA) ดำเนินการจดทะเบียน เป็นนิติบุคคลแล้ว จะได้รับการประเมินจากเครือข่ายกองทุนหมู่บ้านระดับอำเภอเพื่อเสนอรายชื่อ ต่อคณะ อนุกรรมการกองทุนหมู่บ้านระดับอำเภอที่มี นายอำเภอเป็นประธาน คัดเลือกกองทุนหมู่บ้าน

ให้เข้าสู่กระบวนการยกระดับเป็นสถาบันการเงินชุมชน โดยจังหวัดร้อยเอ็ดมี 20 อำเภอ ทำการคัดเลือกกองทุนหมู่บ้านอำเภอละ 2 กองทุน รวมมีกองทุนหมู่บ้านได้รับคัดเลือกให้เข้าสู่กระบวนการยกระดับเป็นสถาบันการเงินชุมชนจำนวน 40 กองทุน

(2) กองทุนหมู่บ้านที่ผ่านการคัดเลือกส่งตัวแทนที่เป็นคณะกรรมการของกองทุนหมู่บ้าน เข้ารับการอบรมความรู้เกี่ยวกับการดำเนินงานของสถาบันการเงินชุมชน ซึ่งการอบรมจัดโดยสำนักงานกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ (สทพ.) ในระหว่างการอบรมมีการสอบเพื่อประเมินความรู้ผู้เข้ารับการอบรม

(3) คณะกรรมการที่เข้ารับการอบรมการเป็นสถาบันการเงินชุมชน นำข้อมูลที่ได้ชี้แจงต่อที่ประชุมคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน เพื่อขอความเห็นว่าจะเปิดดำเนินงานในลักษณะของสถาบันการเงินชุมชนหรือไม่ บางกองทุนมีการลงมติในระดับกรรมการบริหารกองทุน แต่บางกองทุนมีการนำเรื่องเข้าวาระการประชุมสมาชิกกองทุนหมู่บ้านสมัยสามัญ เพื่อขอความเห็นชอบในการจัดตั้งสถาบันการเงินชุมชน

(4) ที่ประชุมคณะกรรมการบริหารกองทุนหมู่บ้าน หรือที่ประชุมสมาชิกกองทุนหมู่บ้าน เห็นชอบให้จัดตั้งสถาบันการเงินชุมชน

(5) การคัดเลือกคณะกรรมการบริหารสถาบันการเงินชุมชน มี 2 ลักษณะคือ

(5.1) คณะกรรมการเป็นชุดเดียวกันกับกองทุนหมู่บ้าน ไม่ต้องคัดเลือกอีกคือเมื่อเป็นกรรมการกองทุนหมู่บ้านก็จะเป็นกรรมการสถาบันการเงินชุมชนด้วย

(5.2) คณะกรรมการสถาบันการเงินชุมชน เป็นคนละชุดกับกรรมการกองทุนหมู่บ้าน ต้องมีกระบวนการคัดเลือกโดยใช้ระบบการเลือกตั้ง ซึ่งแนวปฏิบัติส่วนใหญ่จะมีการเสนอชื่อ แล้วให้สมาชิกยกมือสนับสนุน โดยคณะกรรมการที่ผ่านการคัดเลือกต้องมีเสียงสนับสนุน

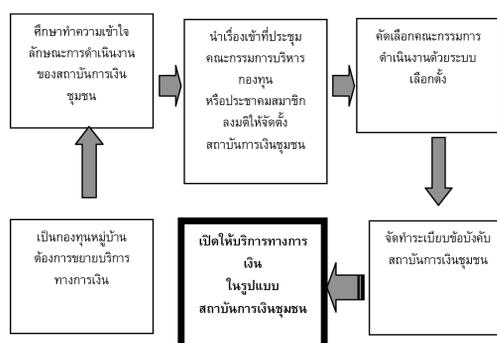
เกินกึ่งหนึ่งของที่ประชุมสมาชิกกองทุนหมู่บ้าน

(6) คณะกรรมการสถาบันการเงินชุมชน จัดทำระเบียบข้อบังคับของสถาบันการเงินชุมชน และจัดทำแผนดำเนินงานของสถาบันการเงินชุมชน

(7) คณะกรรมการสถาบันการเงินชุมชน หรือคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านแจ้งขอจัดตั้งสถาบันการเงินชุมชนไปยังสำนักงานกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ (สทพ.)

(8) สำนักงานกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ (สทพ.) ออกหนังสือรับรองการจัดตั้งสถาบันการเงินชุมชน

(9) เปิดดำเนินการสถาบันการเงินชุมชนต้นแบบ ซึ่งในจังหวัดร้อยเอ็ดมีการจัดตั้งเป็นสถาบันการเงินชุมชนต้นแบบ 6 แห่ง เปิดให้บริการทางการเงินแล้ว 5 แห่ง ดังภาพที่ 2

ภาพที่ 2 กระบวนการพัฒนากองทุนหมู่บ้านเป็นสถาบันการเงินชุมชนต้นแบบ

2. รูปแบบการดำเนินงานของสถาบันการเงินชุมชน

2.1 สถาบันการเงินชุมชนนำร่อง

เป็นสถาบันการเงินชุมชนที่เกิดจากกองทุนหมู่บ้านที่มีความประสงค์จะเปิดดำเนินงานในลักษณะของสถาบันการเงินชุมชน มีการศึกษารายละเอียดการดำเนินงานด้วยตนเองโดยมีธนาคารออมสิน หรือธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธ.ก.ส.) เป็นผู้คอยดูแลให้คำแนะนำ จากข้อมูลการ

สัมภาระณ์ สถาบันการเงินชุมชนนำร่องคือสถาบันการเงินชุมชนปากเกร็ดร่วมใจ 2

คุณสมบัติ ของสถาบันการเงินชุมชนนำร่อง ประกอบไปด้วย

(1) เป็นกองทุนหมู่บ้าน ซึ่งจัดตั้งขึ้นตามพระราชบัญญัติกองทุนหมู่บ้าน และชุมชนเมืองแห่งชาติ พ.ศ. 2547

(2) มีการจัดทำระเบียบข้อบังคับในการปฏิบัติงาน (จัดทำขึ้นภายใต้กรอบพระราชบัญญัติกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ)

(3) ไม่จำเป็นต้องจดทะเบียนเป็นนิติบุคคล

เงินทุน ของสถาบันการเงินชุมชนนำร่องสามารถจัดหาได้จากหลายแหล่ง ประกอบด้วย

(1) การนำเงินทุนของกองทุนหมู่บ้าน 1 ล้านบาทในส่วนที่เหลือจากการปล่อยกู้ หรือเงินรายได้ มาลงทุนเป็นเงินทุนดำเนินงานของสถาบันการเงินชุมชน

(2) การระดมเงินทุนด้วยการลงทุนของสมาชิก

(3) การรับเงินฝากสัจจะของสมาชิก

(4) เงินฝากของสมาชิก บุคคลทั่วไป

(5) เงินทุนที่กู้ยืมจากสถาบันการเงินต่างๆ อาทิธนาคารพาณิชย์ ธนาคารของรัฐ สถาบันการเงินชุมชนที่เป็นเครือข่าย เป็นต้น

การดำเนินงาน ของสถาบันการเงินชุมชน นำร่อง มีดังนี้

(1) มีคณะกรรมการ โดยมาจากการเลือกตั้ง หรือแต่งตั้ง ตามระเบียบข้อบังคับของสถาบันการเงินชุมชนเอง

(2) จัดทำระเบียบข้อบังคับได้เอง หากเป็นสถาบันการเงินชุมชนที่ต่อยอดมาจากกองทุนหมู่บ้าน ระเบียบข้อบังคับต้องอยู่ภายใต้กรอบระเบียบข้อบังคับของกองทุนหมู่บ้าน

(3) มีการแบ่งภาระหน้าที่ของคณะกรรมการดำเนินงานอย่างชัดเจน และจัดทำโครงสร้างองค์กรตามภาระหน้าที่ เช่น ประธาน

รองประธาน ฝ่ายการเงิน ฝ่ายบัญชี ฝ่ายสินเชื่อ ฝ่ายกฎหมาย ฝ่ายเลขานุการ

(4) ให้บริการทางการเงิน อาทิ รับฝาก – ถอน เงิน ปล่อยสินเชื่อ ให้บริการทางการเงินอื่นๆ เช่น รับโอนเงิน หักบัญชี

(5) บริหารเงินทุนด้วยการลงทุนในกิจการต่างๆ (ร้านค้า ธุรกิจชุมชน ซื้อพันธบัตร ฯลฯ)

(6) จัดสวัสดิการให้สมาชิก อาทิกองทุนค่ารักษาพยาบาล กองทุนฌาปนกิจสงเคราะห์ กองทุนเพื่อการศึกษาบุตร

2.2 สถาบันการเงินชุมชนต้นแบบ

สถาบันการเงินชุมชนต้นแบบ คือสถาบันการเงินชุมชนที่เกิดจากการยกระดับของกองทุนหมู่บ้าน โดยผ่านกระบวนการจัดการของหน่วยงานภาครัฐ (สำนักงานกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ) จากผู้ให้ข้อมูลในการวิจัยสถาบันการเงินชุมชนต้นแบบประกอบไปด้วยสถาบันการเงินชุมชนต้นแบบบ้านเทอดไทย และสถาบันการเงินชุมชนต้นแบบ ที่ทำการสัมภาระณ์เจาะลึกในจังหวัดร้อยเอ็ดอีก 6 แห่งคือ สถาบันการเงินชุมชนบ้านบะเค สถาบันการเงินชุมชนบ้านกระจ่าย สถาบันการเงินชุมชนบ้านสว่างอารมณ์ สถาบันการเงินชุมชนบ้านแหลมทรายทอง สถาบันการเงินชุมชนบ้านข่อย และสถาบันการเงินชุมชนหัวแยกกกโพธิ์ ปรากฏรูปแบบการดำเนินงานของสถาบันการเงินชุมชนต้นแบบดังนี้

คุณสมบัติ ของสถาบันการเงินชุมชนต้นแบบ ประกอบไปด้วย

(1) เป็นกองทุนหมู่บ้าน ซึ่งจัดตั้งขึ้นตามพระราชบัญญัติกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ

(2) จดทะเบียนเป็นนิติบุคคล

(3) ผ่านการคัดเลือกจากคณะอนุกรรมการกองทุนหมู่บ้านในระดับอำเภอ ให้เข้ารับการอบรมการเป็นสถาบันการเงินชุมชน

(4) มีการจัดทำระเบียบข้อบังคับในการ

ปฏิบัติงาน (จัดทำขึ้นภายใต้กรอบของ พระราชบัญญัติกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ)

เงินทุน ของสถาบันการเงินสามารถจัดหาได้จากหลายแหล่ง ประกอบไปด้วย

(1) การนำเงินทุนของกองทุนหมู่บ้าน 1 ล้านบาทในส่วนที่เหลือจากการปล่อยกู้ หรือเงินรายได้ มาลงทุนในสถาบันการเงินชุมชน

(2) การระดมเงินทุนด้วยการลงทุนของสมาชิก

(3) การรับเงินฝากสัจจะของสมาชิก

(4) เงินฝากของสมาชิก บุคคลทั่วไป

(5) เงินทุนที่กู้ยืมจากสถาบันการเงินต่างๆ อาทิธนาคารพาณิชย์ ธนาคารของรัฐ สถาบันการเงินชุมชนที่เป็นเครือข่าย เป็นต้น

การดำเนินงาน ของสถาบันการเงินชุมชนต้นแบบ มีดังนี้

(1) มีคณะกรรมการ โดยมาจากการเลือกตั้ง หรือแต่งตั้ง ตามระเบียบข้อบังคับของสถาบันการเงินชุมชน

(2) มีการแบ่งภาระหน้าที่ของคณะกรรมการดำเนินงานอย่างชัดเจน จัดทำโครงสร้างองค์กรตามภาระหน้าที่ เช่น ประธาน รองประธาน เลขานุการ เภรัญญิก ฝ่ายบัญชี ฝ่ายสินเชื่อ ฝ่ายกฎหมาย

(3) ให้บริการทางการเงิน อาทิ รับฝาก – ถอน เงิน ปล่อยสินเชื่อ ให้บริการทางการเงินอื่นๆ เช่น รับโอนเงิน หักบัญชี

(4) บริหารเงินทุนด้วยการลงทุนในกิจการต่างๆ (ร้านค้า ธุรกิจชุมชน ซื่อพันธ์บัตร ฯลฯ)

(5) จัดสวัสดิการให้สมาชิก อาทิ กองทุนฌาปนกิจสงเคราะห์ กองทุนเพื่อการศึกษาบุตร กองทุนพัฒนาอาชีพ กองทุนคำรักษาพยาบาล กองทุนสาธารณประโยชน์

3. ปัญหาและอุปสรรคการพัฒนา กองทุนหมู่บ้านเป็นสถาบันการเงินชุมชน

จากการเก็บข้อมูลด้วยแบบสอบถาม ความเห็นต่อปัญหาและอุปสรรคการพัฒนากองทุนหมู่บ้านเป็นสถาบันการเงินชุมชน ปรากฏผลดังนี้ กรรมการกองทุนหมู่บ้านเห็นว่าปัญหาอุปสรรคอันดับหนึ่งคือ มีเงินทุนไม่เพียงพอ คิดเป็นร้อยละ 21.32 รองลงมาคือ ชาวบ้านไม่มีความรู้ความเข้าใจเรื่องสถาบันการเงินชุมชน คิดเป็นร้อยละ 17.20 และขาดบุคลากรที่มีความรู้ความเข้าใจมาทำงาน คิดเป็นร้อยละ 14.88

สมาชิกกองทุนหมู่บ้านมีความเห็นต่อปัญหาและอุปสรรคอันดับหนึ่งคือ จำนวนเงินทุนไม่เพียงพอ คิดเป็นร้อยละ 21.84 รองลงมาคือ ชาวบ้านไม่มีความรู้ความเข้าใจเรื่องสถาบันการเงินชุมชนคิดเป็นร้อยละ 19.35 และ ขาดบุคลากรที่มีความรู้ความเข้าใจมาทำงาน ร้อยละ 12.38 ดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 ความคิดเห็นต่อปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนากองทุนหมู่บ้าน เป็นสถาบันการเงินชุมชนที่มีคุณภาพ

ลำดับที่	ความเห็นของกรรมการกองทุนหมู่บ้าน		ความเห็นของสมาชิกกองทุนหมู่บ้าน	
		ร้อยละ		ร้อยละ
1	จำนวนเงินทุนไม่เพียงพอ	21.32	จำนวนเงินทุนไม่เพียงพอ	21.84
2	ชาวบ้านไม่มีความรู้ความเข้าใจเรื่องสถาบันการเงินชุมชน	17.20	ชาวบ้านไม่มีความรู้ความเข้าใจเรื่องสถาบันการเงินชุมชน	19.35
3	ขาดบุคลากรที่มีความรู้ความเข้าใจมาทำงาน	14.88	แหล่งเงินทุนสนับสนุนหาได้ยาก	12.38
4	กรรมการไม่มีความรู้เรื่องการเขียนกฎระเบียบ	13.31	ขาดบุคลากรที่มีความรู้ความเข้าใจมาทำงาน	11.46
5	แหล่งเงินทุนสนับสนุนหาได้ยาก	9.65	กรรมการไม่มีความรู้เรื่องการเขียนกฎระเบียบ	11.21

จากการสัมภาษณ์เจาะลึกกรรมการบริหารสถาบันการเงินชุมชน 8 แห่ง โดยสรุปปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานของสถาบันการเงินชุมชนหลักๆ ประกอบไปด้วย การมีเงินทุนไม่เพียงพอ การขาดอุปกรณ์อำนวยความสะดวกในการดำเนินงาน ที่สำคัญคือโปรแกรมจัดทำระบบบัญชีการเงิน ส่วนปัญหารองลงมาคือขาดบุคลากรที่จะมาเป็นพนักงาน ในสถาบันการเงินชุมชน และระเบียบกฎเกณฑ์ไม่สอดคล้องกับความต้องการของสมาชิก เช่น วงเงินให้สินเชื่อ ระยะเวลาชำระคืน เป็นต้น

แนวทางการพัฒนากองทุนหมู่บ้าน เพื่อเป็นสถาบันการเงินชุมชนที่มีคุณภาพ

ข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถาม โดยสัมภาษณ์คณะกรรมการ และสมาชิกกองทุนหมู่บ้านในจังหวัดร้อยเอ็ด รวมถึงข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก ปรากฏข้อเสนอแนะเพื่อการพัฒนากองทุนหมู่บ้านเป็นสถาบันการเงินชุมชน ดังนี้

1) ข้อเสนอแนะจากกรรมการกองทุนหมู่บ้าน สรุปได้ 3 ประเด็น คือ

ประเด็นที่ 1 ต้องการให้รัฐสนับสนุนช่วยเหลือ อาทิ เงินทุนโดยไม่มีคิดดอกเบี้ย สร้างที่ทำการ สนับสนุนงบประมาณเพื่อซื้ออุปกรณ์การดูแลเรื่องของการจัดทำระเบียบ ข้อบังคับของสถาบันการเงินชุมชน จัดอบรมให้ความรู้แก่คณะกรรมการสถาบันการเงินชุมชน

ประเด็นที่ 2 แนวทางการดำเนินงานของคณะกรรมการบริหารสถาบันการเงินชุมชนควรจะให้สถาบันการเงินชุมชนเป็นศูนย์กลางรวบรวมเงินทุนของชุมชนไว้ในที่เดียวกัน มีการชี้แจงทำความเข้าใจกับสมาชิกอย่างสม่ำเสมอ รายงานผลการดำเนินงานเพื่อแสดงความโปร่งใส ให้นำเงินมาพัฒนาอาชีพซึ่งจะทำให้ชุมชนเข้มแข็ง คิดอัตราดอกเบี้ยเงินกู้ต่ำ เพื่อช่วยเหลือสมาชิก เป็นต้น

ประเด็นที่ 3 สิ่งที่จะทำให้สถาบันการเงินชุมชนประสบความสำเร็จและมีคุณภาพ ควรประกอบไปด้วย การคัดเลือกคณะกรรมการที่ต้อง

เป็นผู้มีความรู้ เสียสละ ซื่อสัตย์ มีความสามัคคี ทำงานด้วยความโปร่งใส รับผิดชอบ รับฟังความคิดเห็นของสมาชิก มีระบบตรวจสอบเพื่อป้องกันการทุจริตซึ่งภาครัฐควรเข้ามาตรวจสอบด้วย

2) ข้อเสนอแนะจากสมาชิกกองทุนหมู่บ้าน สรุปได้ 3 ประเด็นคือ

ประเด็นที่ 1 ต้องการความสนับสนุนของรัฐ ไม่ว่าจะเป็นการเพิ่มเงินทุนหมุนเวียนให้แก่กองทุนหมู่บ้านและสถาบันการเงินชุมชน จัดหาอาคาร สถานที่ อุปกรณ์สำนักงาน การส่งบุคลากรเข้าไปดูแลให้ความรู้เรื่องการบริหารงาน การทำบัญชี การตรวจสอบความโปร่งใสในการทำงานของคณะกรรมการ รวมถึงให้รัฐวางนโยบายที่ชัดเจนในการพัฒนากองทุนหมู่บ้านเป็นสถาบันการเงินชุมชนเพื่อให้ปฏิบัติไปในทิศทางเดียวกัน

ประเด็นที่ 2 การทำงานของคณะกรรมการ โดยคณะกรรมการควรต้องมีความรู้เรื่องการบริหารเงิน การเข้าใจระบบการทำบัญชีทำงานด้วยความโปร่งใส ตรวจสอบได้ มีความเข้าใจปัญหาของสมาชิกและช่วยสมาชิกแก้ปัญหา มีการทำความเข้าใจ กับสมาชิกในเรื่องทำงานของสถาบันการเงินชุมชน การปล่อยกู้ให้คิดดอกเบี้ยต่ำเพื่อช่วยเหลือสมาชิก

ประเด็นที่ 3 ประโยชน์ของการมีสถาบันการเงินชุมชน ประกอบไปด้วย การเป็นแหล่งทุนที่คนในหมู่บ้านเข้าถึงได้ง่าย การสร้างโอกาสด้านการเงินให้สามารถนำไปลงทุนประกอบอาชีพ

วิจารณ์และสรุปผล

รูปแบบการดำเนินงานของสถาบันการเงินชุมชนมี 2 รูปแบบ คือสถาบันการเงินชุมชนนาร่อง และสถาบันการเงินชุมชนต้นแบบ โดยทุกแห่งมีสำนักงานเพื่อให้บริการสมาชิก ส่วนใหญ่คณะกรรมการทำหน้าที่เป็นพนักงานให้บริการทางการเงินแก่สมาชิก แต่มีสถาบันการเงินชุมชนปากเกร็ดร่วมใจ 2 และสถาบันการเงิน

ชุมชนต้นแบบบ้านเทิดไทย ที่มีการจ้างพนักงานมาให้บริการสมาชิก ส่วนการบริหารจัดการมี 2 ลักษณะคือ ใช้คณะกรรมการชุดเดียวกับกองทุนหมู่บ้าน และมีการคัดเลือกกรรมการสถาบันการเงินชุมชนเป็นคนละชุดกับกรรมการกองทุนหมู่บ้าน มีประเภทของการบริการของสถาบันการเงินคล้ายคลึงกัน คือการรับฝากเงิน ถอนเงิน ปล่อยสินเชื่อ และจัดสวัสดิการให้แก่สมาชิก แต่จะแตกต่างกันในรายละเอียดการปฏิบัติตามบริบทของชุมชนและความต้องการของสมาชิก

การวิเคราะห์เปรียบเทียบสถาบันการเงินชุมชน กับกองทุนหมู่บ้าน

ตามนโยบายของภาครัฐ ต้องการให้กองทุนหมู่บ้านในประเทศไทย พัฒนาเป็นสถาบันการเงินชุมชนเพื่อขยายบริการทางการเงิน ให้ครอบคลุมกับความต้องการของชุมชนมากขึ้น และมีการดำเนินงานที่เข้มแข็งเป็นศูนย์รวบรวมทุนในชุมชน และบริหารเงินในชุมชนให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น จากการทำงานขับเคลื่อนกองทุนหมู่บ้านเพื่อเป็นสถาบันการเงินชุมชน ของสำนักงานกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ (สทพ.) ปรากฏว่ามีกองทุนหมู่บ้านที่สามารถจัดตั้งสถาบันการเงินชุมชนจำนวน 2,739 แห่ง ในปี พ.ศ.2553 จากกองทุนหมู่บ้าน ทั่วประเทศจำนวน 79,811 กองทุน (สำนักงานกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง, 2554) และมีนโยบายจะยกระดับกองทุนหมู่บ้านเป็นสถาบันการเงินชุมชนเพิ่มอีก 1,500 แห่ง ในปี พ.ศ.2554 โดยในจังหวัดร้อยเอ็ดมีการเปิดดำเนินงานสถาบันการเงินชุมชนต้นแบบ จำนวน 6 แห่ง จากจำนวนกองทุนหมู่บ้านที่เข้ารับการอบรมเป็นสถาบันการเงินชุมชน 40 แห่ง และสามารถเปิดให้บริการทางการเงินได้จำนวน 5 แห่ง จากข้อมูลการสัมภาษณ์เชิงลึกพบว่า คนในชุมชนบางส่วนยังไม่เข้าใจว่าสถาบันการเงินชุมชนคืออะไร ต่างจากกองทุนหมู่บ้านอย่างไร การยกระดับกองทุนหมู่บ้านเป็นสถาบันการเงินชุมชนมีข้อดี ข้อดีอยู่อย่างไรซึ่งจากการวิจัย พบความแตกต่างระหว่าง

สถาบันการเงินชุมชนต้นแบบ (ตามนโยบายรัฐ) กับกองทุนหมู่บ้าน กล่าว คือการดำเนินงานของสถาบันการเงินชุมชน มีความยืดหยุ่น และมีขอบเขตกว้างกว่ากองทุนหมู่บ้าน โดยคณะกรรมการบริหารสามารถเขียนระเบียบข้อบังคับได้เอง ทำให้สามารถกำหนดเงื่อนไขของสินเชื่อได้หลากหลายมากขึ้น โดยเฉพาะการขยายระยะเวลาชำระคืนเงินกู้ ซึ่งเป็นข้อจำกัดของกองทุนหมู่บ้าน ในขณะที่การให้บริการทางการเงินทำได้หลากหลายมากกว่ากองทุนหมู่บ้าน สถาบันการเงินชุมชนจึงสามารถตอบสนองความต้องการของคนในชุมชนได้มากกว่ากองทุนหมู่บ้าน

การจัดหาเงินทุนดำเนินงาน สถาบันการเงินชุมชนสามารถจัดหาเงินทุนดำเนินงานได้จากหลายแหล่ง โดยเฉพาะสถาบันการเงินชุมชนต้นแบบซึ่งจดทะเบียนเป็นนิติบุคคลแล้ว สามารถกู้ยืมจากสถาบันการเงินอื่นๆ ได้ง่ายหากเงินทุนในหมู่บ้านมีไม่เพียงพอกับความต้องการของคนในชุมชน ซึ่งการเป็นกองทุนหมู่บ้านจะมีข้อจำกัดในการจัดหาเงินทุนซึ่งจะได้จากเงินงบประมาณหมู่บ้านละ 1 ล้านบาท และเงินเพิ่มทุนจากรัฐบาลเท่านั้น ทำให้เป็นปัญหาสำหรับกองทุนหมู่บ้านหรือชุมชนเมืองที่มีจำนวนประชากรเป็นจำนวนมาก เงินทุนสนับสนุนจากรัฐบาล จึงไม่เพียงพอต่อความต้องการ

ข้อค้นพบจากการวิจัย

จากการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-dept Interview) ปรากฏว่ากลุ่มกองทุนหมู่บ้านที่อยู่ในชนบทห่างไกล มีแนวโน้มการพัฒนาไปในทางที่ดีขึ้นเรื่อยๆ คือบริหารจัดการหนี้ได้ดี ไม่มีหนี้เสีย เงินกองทุนเพิ่มพูนขึ้นอย่างต่อเนื่อง มีการจัดสวัสดิการให้แก่ชุมชน เป็นแหล่งทุนหลักที่ช่วยให้ชุมชนเข้มแข็ง ในทางกลับกัน กองทุนหมู่บ้านในชุมชนเมืองกลับมีแนวโน้ม ที่อ่อนแอลง มีปัญหาหนี้เสียเพิ่มมากขึ้น ซึ่งอาจเป็นเพราะในชุมชนชนบทมีจำนวนประชากรที่น้อย ชาวบ้านมีความสนิทสนมกัน

เป็นคนในพื้นที่ที่รู้จักพื้นเพนิสัยใจคอกันดี ขณะที่อุปนิสัยเป็นคนซื่อตรง กองทุนหมู่บ้านจึงสามารถเรียกเก็บหนี้ได้ตรงตามเวลา ส่วนชุมชนเมืองมีลักษณะของคนที่หลากหลายมาอยู่ปะปนกัน ต่างที่มาต่างพื้นที่ ความผูกพันระหว่างกรรมการกับสมาชิกมีน้อย การติดตามเรียกเก็บหนี้จึงทำได้ยากกว่าเขตชนบท ความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันก็เกิดขึ้นได้ยากกว่ากลุ่มคนที่อยู่ในชนบท จึงจะเห็นได้ว่ากองทุนหมู่บ้านที่อยู่ในชุมชนเมืองมีปัญหาในการบริหารจัดการมากกว่ากองทุนหมู่บ้านที่อยู่ในชนบทห่างไกล โดยกองทุนหมู่บ้านในชุมชนเมืองมีข้อจำกัดในการพัฒนากิจการของสถาบันการเงินชุมชนที่ยังขาดการเข้ามามีส่วนร่วมของสมาชิก และขาดบุคลากรที่มีจิตอาสาจะทำงานให้กับส่วนรวม ขณะที่การปล่อยกู้มีความเสี่ยงมากขึ้น เนื่องจากในชุมชนเมืองมีการย้ายถิ่นฐานของคนในชุมชนมากกว่าชนบท (ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ นายเสถียร เกตุภูงา หัวหน้าสำนักงานกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ สาขา 4 ซึ่งปฏิบัติงานพัฒนากองทุนหมู่บ้านมาตั้งแต่มีพ.ศ.2544 จนถึงปัจจุบัน และดาบตำรวจชนนศพงศ์ ยะลาไสย์ ประธานกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองห้าแยกกกโพธิ์ และประธานสถาบันการเงินชุมชนเมืองห้าแยกกกโพธิ์ ปฏิบัติหน้าที่ประธานกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองตั้งแต่ปี พ.ศ.2544 เป็นต้นมา)

การยกระดับกองทุนหมู่บ้านเป็นสถาบันการเงินชุมชนจะทำให้มีการบริการทางการเงินเพิ่มเติมให้แก่หมู่บ้านได้ คือเดิมกองทุนหมู่บ้านติดข้อจำกัดของระเบียบดำเนินงานหลายประการ ไม่ว่าจะเป็ดานการปล่อยเงินกู้ที่ให้ได้ไม่เกินรายละไม่เกิน 2 หมื่นบาท และการบริการก็จะมีเพียงการรับเงินฝากเงินออมสัจจะเดือนละหนึ่งครั้ง การปล่อยกู้สามัญ ปล่อยกู้ฉุกเฉิน การจัดสวัสดิการตามระเบียบกองทุน เงินกู้ต้องชำระคืนภายใน 1 ปีทั้งเงินต้นและดอกเบี้ย ซึ่งปัจจุบันขยายเวลาเป็น 2 ปี

หากกองทุนหมู่บ้านยกระดับเป็นสถาบันการเงินชุมชน จะทำให้มีอิสระในการบริหารจัดการเงินทุนได้หลากหลายมากขึ้น มีความยืดหยุ่นของระเบียบดำเนินงานมากขึ้น เพราะคณะกรรมการสถาบันการเงินชุมชนสามารถจัดทำระเบียบดำเนินงานได้เอง ทำให้สามารถสร้างรูปแบบของเงินกู้ต่างๆ ได้ตามความต้องการของชุมชน แต่การยกระดับเป็นสถาบันการเงินชุมชนก็มีข้อจำกัด คือ กรรมการบริหารต้องมีความรู้เรื่องการบริหารจัดการเงินพอสมควร ทั้งยังต้องจัดสรรเวลาที่จะให้บริการแก่สมาชิกมากขึ้น เพราะกองทุนหมู่บ้านโดยทั่วไปมีธุรกรรมไม่มากคือรับฝากเงินออมสัจจะเดือนละครั้ง เมื่อถึงช่วงสิ้นปีก็ทำการปิดงวดส่งเงินคืนแล้วปล่อยกู้รอบใหม่ซึ่งดำเนินการแล้วเสร็จภายใน 3 สัปดาห์ แต่เมื่อเป็นสถาบันการเงินชุมชนต้องทำงานตลอดทั้งปี สถาบันการเงินชุมชนบางแห่งเปิดให้บริการทุกวันทำการ ภาระงานที่เพิ่ม

ขึ้นเป็นอีกเหตุผลหนึ่งที่กองทุนหมู่บ้านหลายแห่งไม่อยากยกระดับเป็นสถาบันการเงินชุมชน

สิ่งสำคัญที่สุดที่จะให้การดำเนินงานของสถาบันการเงินชุมชนประสบความสำเร็จ และทำงานได้อย่างมีคุณภาพ คือคณะกรรมการบริหาร เพราะการดำเนินงานของสถาบันการเงินชุมชนอยู่ภายใต้อำนาจการควบคุมของคณะกรรมการบริหาร ไม่ว่าจะเงินของสมาชิกทั้งที่อยู่ในรูปของเงินฝาก และเงินลงทุนซื้อหุ้นสถาบันการเงินชุมชน ระบบการให้บริการ นโยบายการปล่อยกู้ การทำบัญชี รวมถึง การบริหารสินเชื่อ เท่าที่ผ่านมากองทุนหมู่บ้านที่ประสบความสำเร็จ ล้วนมาจากแรงผลักดันของคณะกรรมการบริหาร ดังนั้นการที่มีคณะกรรมการ ที่เข้มแข็งจะทำให้การดำเนินงานของกองทุนหมู่บ้าน รวมถึงสถาบันการเงินชุมชนเข้มแข็งตามไปด้วย

เอกสารอ้างอิง

- กฤษฎา สังขมณี. (2549). *การจัดการสินเชื่อ*. กรุงเทพฯ : บริษัทธนรัชการพิมพ์ จำกัด.
- เข็มเพชร เจริญรัตน์ และคณะ. (2546). *การเงินธุรกิจ*. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.
- ฉัตรทิพย์ นาถสุภา. (2544). *แนวคิดเศรษฐกิจชุมชน เสนอทางทฤษฎีในบริบทต่างสังคม*. กรุงเทพฯ : อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.
- รุปรุณา ฉินไพศาล. (2548). *การเงินธุรกิจ(ฉบับสมบูรณ์)*. กรุงเทพฯ : บริษัทธีระฟิล์ม และไซเท็กซ์ จำกัด.
- ณรงค์ เพ็ชรประเสริฐ. (2550). *ธุรกิจชุมชน: เส้นทางที่เป็นไปได้*. กรุงเทพฯ : บริษัท เอ็กซ์เปอร์เน็ท จำกัด.
- ดารณี พุทธิวิบูลย์. (2543). *การจัดการสินเชื่อ*. กรุงเทพฯ : รุ่งศิลป์การพิมพ์.
- นิศมา คำอินทร์ วรพันธ์ ยกเลียน และวิภาวรรณ ขอดคำ. (2550). *การพัฒนากองทุนหมู่บ้านเป็นธนาคารชุมชน กรณีศึกษา ตำบลสวนพุ กิ่งอำเภอหนองหิน จังหวัดเลย*. การค้นคว้าอิสระปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต : มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- พรรณทิพย์ เพชรมาก. (2546). *สวัสดิการชุมชนพึ่งตนเอง*. กรุงเทพฯ : สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน(องค์กรมหาชน).
- วิทยา ว่องกุล. (2533). *วงจรถุนเพื่อความมั่งคั่งในชนบท วิธีทำเงินล้านในหมู่บ้าน*. กรุงเทพฯ : หมู่บ้าน.
- สัญญา สัญญาวิวัฒน์. (2549). *สังคมวิทยาองค์กร*. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สำนักงานคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ. (2548). *การดำเนินงานพัฒนาและยกระดับกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองเป็นสถาบันการเงินชุมชน*. กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ.

- สำนักงานคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ. (2553). ข่าวสารกองทุน. [http://www.villagefund.or.th/index.aspx?pageid=469 &parent=433](http://www.villagefund.or.th/index.aspx?pageid=469&parent=433). 16 กรกฎาคม.
- สำนักงานคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ สาขา4. (2554). ข่าวสารกองทุน. <http://www.villagefund.or.th/index.aspx?pageid=469>
- สำนักงานเศรษฐกิจการคลัง. (2554). เศรษฐศาสตร์น่ารู้. [http://www.fpo.go.th/S-I/Source/ ECO/ECO31.htm](http://www.fpo.go.th/S-I/Source/ECO/ECO31.htm). 26 สิงหาคม.
- อภิชัย สังข์ศรี. (2551). ปัจจัยที่มีประสิทธิผลต่อกองทุนหมู่บ้านในการจัดตั้งเป็นสถาบันการเงินชุมชนบ้านตำแย หมู่ที่ 11 ตำบลม่วงสามสิบ อำเภอม่วงสามสิบ จังหวัดอุบลราชธานี. การค้นคว้าอิสระปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต : มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี.
- อ้อยทิพย์ เกตุเอม. (2550). การพัฒนาทุนทางสังคมและประชาคมเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน. www.comdev.ricr.ac.th. 12 ตุลาคม.
- อำนาจ ทองเบญญ์. (2551). แผนการพัฒนากองทุนหมู่บ้านเป็นสถาบันการเงินชุมชน. http://www.villagefund.or.th/index.aspx?parent=433&pageid=471&directory=1948&contents=452&page_name=content. 10 เมษายน.
- Yamane Taro. (1973). Statistics : An Introductory Analysis. New York: Harper and Row.